

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, професора кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»,

Кобелевої Тетяни Олександрівни

**на дисертаційну роботу Коновалюк Ірини Василівни на тему:
«Формування та розвиток системи моніторингу діяльності бізнес-структур», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»**

Аналіз дисертаційної роботи та ознайомлення з публікаціями здобувачки дають можливість сформулювати узагальнені висновки стосовно актуальності дослідження, наукової новизни, обґрунтованості наукових положень, достовірності отриманих результатів, теоретичного і практичного значення, а також констатувати відсутність порушень щодо академічної доброчесності в дослідженні.

Актуальність теми дисертаційної роботи

Управління бізнес-структурами – це системний процес, який вимагає перманентного моніторингу на основі науково-обґрунтованих підходів, а також із урахуванням дії об'єктивних законів економічного розвитку, та викликів внутрішнього та зовнішнього середовищ бізнес-структур. Ураховуючи це, виникнення та прогрес систем моніторингу функціонування бізнес-структур стає обов'язковим для своєчасного виявлення загроз та можливостей, а також оперативного прийняття регулюючих рішень. В умовах зростання рівня цифровізації бізнесу та посилення глобалізації комунікацій, важливо визнати, що на всіх рівнях управління існує суттєвий вплив суб'єктивізму на бізнес-процеси, те саме стосується і багатьох аспектів моніторингу функціонування бізнес-структур. Негативні наслідки суб'єктивізму виявляються у обробці та використанні управлінської інформації в системах моніторингу, що може призвести до зниження управлінської раціональності та економічних втрат.

Незважаючи на численні дослідження і великі досягнення в розвитку методів і механізмів моніторингу діяльності бізнес-структур, існують невирішені питання, які постійно обговорюються. Деякі з них включають методичний підхід до формування інтегрованої системи зв'язків між чинниками, які впливають на якість моніторингу; управлінський механізм вибору рішень щодо удосконалення системи моніторингу; модель інформаційно-аналітичного супроводу процесу розвитку системи моніторингу; модель моніторингу через призму топологічного та метричного просторів. Крім того, в літературі недостатньо уваги приділено трактуванню сутності понять "підприємницька структура" та виокремленню складових компонентів поняття «система моніторингу діяльності бізнес-структур». Вибір цієї теми дослідження підкреслює актуальність розробки теоретичних та методологічних засад формування та розвитку систем моніторингу діяльності бізнес-структур.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Дисертація виконана відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт, що виконуються кафедрою підприємництва та екологічної експертизи товарів Національного університету «Львівська політехніка», а саме: «Моделювання конкурентного підприємництва в системі положень концепції сталого розвитку» (номер державної реєстрації 0120U100398). Представленою у дисертації довідкою засвідчено, що у межах цієї науково-дослідної роботи дисертантом побудовано модель моніторингу діяльності бізнес-структури через призму топологічного та метричного просторів, яка базується на вертикально-структурній декомпозиції, що уможливило перманентну актуалізацію відповідності складових компонентів моніторингу інформаційним потребам суб'єктів управління.

Найбільш суттєві результати дослідження, що містять новизну

- удосконалено методичний підхід до формування інтегрованої системи зв'язків між чинниками, які впливають на якість моніторингу діяльності бізнес-структур. Авторкою ідентифіковано зв'язки між чинниками, а також побудовано кластери за ознакою структурної та параметричної подібності, що лягло в основу класифікації чинників, яка стала прикладним інструментом для

- розроблення рекомендацій із удосконалення системи моніторингу діяльності бізнес-структури;
- покращено механізм вибору управлінських рішень щодо удосконалення системи моніторингу діяльності бізнес-структури, який, оригінальний тим, що враховує відносної значущості чинників, які впливають на формування системи моніторингу діяльності бізнес-структури, зв'язки між ними, а також пріоритетність чинників, що дозволяє з поміж великої кількості альтернативних рішень обирати ті, які мають найбільший потенціал до удосконалення системи моніторингу, і встановлювати послідовність реалізації можливих рішень;
  - удосконалено модель інформаційно-аналітичного супроводу процесу розвитку системи моніторингу діяльності бізнес-структури, яка уможливорює зростання рівня інформативності суб'єктів моніторингу під час прийняття коригувальних управлінських рішень, оскільки враховує взаємовпливи ознак та умов розвитку системи моніторингу відносно об'єкта розвитку;
  - покращено модель моніторингу діяльності бізнес-структури, яка базується на вертикально-структурній декомпозиції і уможливорює перманентну актуалізацію відповідності складових компонентів моніторингу інформаційним потребам суб'єктів управління;
  - на основі уточнення сутнісних ознак, взаємозв'язків між ними, конкретизуванні принципів і векторів формування та розвитку системи моніторингу діяльності бізнес-структур розвинуто трактування змістової сутності поняття «бізнес-структура» або «підприємницька структура», а також складових компонентів поняття «системи моніторингу діяльності бізнес-структури», що дало можливість авторці поглибити теоретичні основи формування і розвитку системи моніторингу діяльності бізнес-структур.

Значення отриманих автором результатів дослідження для науки і практики

Дисертаційне дослідження містить науково обґрунтовані теоретичні та методичні рекомендації, які можуть бути використані у діяльності бізнес-структур з метою розвиток системи моніторингу діяльності бізнес-структур,

зокрема: удосконалений методичний підхід до формування інтегрованої системи зв'язків між чинниками, які впливають на якість моніторингу діяльності бізнес-структур; покращений управлінський механізм вибору рішень щодо удосконалення системи моніторингу діяльності бізнес-структури; розвинута модель інформаційно-аналітичного супроводу процесу розвитку системи моніторингу діяльності бізнес-структури; удосконалена модель моніторингу діяльності бізнес-структури через призму топологічного та метричного просторів.

Розроблені та доведені до рівня конкретних пропозицій теоретичні та методичні положення є придатними для упровадження у практику діяльності бізнес-структур. Окремі результати дисертаційного дослідження використані в діяльності ТОВ «ТРЕЙД МАКСИМУМ» № 09/11-2 від 09.11.2022 року і ТОВ «Лінкс Лабораторії» № 763-8/7 від 11.11.2022 року, а також у навчальному процесі Національного університету «Львівська політехніка» (довідка № 67-01-1135 від 19.09.2022 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків

Обґрунтованість наукових положень підтверджується проведенням авторкою аналізом наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених, логікою та чітко поставленими завданнями, опрацюванням великої кількості аналітичних і нормативно-правових матеріалів. У дослідженні опрацьовано понад 200 наукових джерел, міжнародних і вітчизняних нормативно-правових документів, в тому числі джерела англійською мовою.

Оцінюючи зміст дисертаційної роботи, можна стверджувати, що одержані наукові результати є обґрунтованими, а наукова новизна є достовірною відповідно до представлених у роботі доказів, створених за допомогою загальнонаукових принципів, статистичних методів та прийомів комплексних досліджень.

Інформаційною базою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних вчених щодо обґрунтування особливостей теоретико-методичних інструментів формування та розвитку системи моніторингу діяльності бізнес-структур та їх використання на практиці, законодавчі акти, методичні і нормативні матеріали

практичного характеру, дані Державної служби статистики України, міністерств і відомств України, матеріали конференцій і семінарів, монографії, збірники та наукові статті; інтернет-ресурси тощо.

З метою розв'язання поставлених у дисертації завдань, використано загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема конкретизації, узагальнення, формалізації, систематизації, методи індукції та дедукції, системний аналіз – під час розкриття сутності діяльності бізнес-структури як об'єкт моніторингу; ідентифікуванні компонент системи моніторингу діяльності бізнес-структури і векторів її розвитку; виокремленні принципів та функцій формування та розвитку системи моніторингу діяльності бізнес-структури; метод експертних оцінок, зокрема анкетування, індексний метод, методи математичного моделювання, інструментарій кластерного аналізу – визначення цілей системи моніторингу діяльності бізнес-структури; систематизації джерел отримання інформації і методів моніторингу; оцінювання та аналізування чинників, які впливають на формування системи моніторингу діяльності бізнес-структур; інструментарій теорії множин і графічного моделювання, непараметричні методи аналізу, зокрема критерій Манна-Уїтні – під час ідентифікування векторів коригування системи моніторингу діяльності бізнес-структури; розвитку управлінського механізму вибору рішення щодо удосконалення системи моніторингу діяльності бізнес-структури; побудови моделі інформаційно-аналітичного супроводу процесу розвитку системи моніторингу діяльності бізнес-структури тощо.

Висновки та рекомендації дисертаційної роботи повною мірою відповідають визначеним завданням та змісту, що дозволяє вважати дисертаційну роботу завершеним дослідженням.

Таким чином, наукові положення, висновки і практичні рекомендації, викладені у дисертаційній роботі І. В. Коновалюк, мають достатній ступінь обґрунтованості, де автором використано значну кількість статистичних даних отриманих з офіційних інформаційних джерел. Матеріали дисертації були предметом розгляду і дискусій на науково-практичних конференціях, в тому числі міжнародних. Сформульовані в дисертаційній роботі наукові положення,

висновки та пропозиції належать особисто авторці. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертаційній роботі використано положення, які є особистим здобутком авторки.

Повнота викладу результатів дисертації у наукових публікаціях

За результатами досліджень опубліковано 14 наукових праць, серед яких: 6 статей у наукових фахових виданнях України, 1 публікація у науковому періодичному словацькому виданні, котре включене до міжнародних наукометричних баз даних, 2 статті у зарубіжних журналах, які індексуються у наукометричній базі Web of Science, 4 матеріалів тез доповідей на науково-практичних конференціях, а також 1 колективна монографія, котра додатково відображає результати роботи.

Структура та зміст дисертації, її завершеність та відповідність встановленим вимогам щодо оформлення

Структура та обсяг дисертації відповідають вимогам МОН України щодо дисертацій на ступінь доктора філософії.

Дисертація складається з анотацій українською й англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків.

Зміст розділів загалом розкриває хід розв'язання поставлених завдань.

Таблиці, рисунки, додатки загалом візуалізують перебіг виконання завдань дослідження.

У вступі окреслено актуальність теми дослідження, висвітлено теоретичні напрацювання сучасних науковців, які досліджують проблеми моніторингу бізнес-структур, окреслено мету та завдання наукового дослідження, узагальнено наукову повизпу одержаних результатів.

Дисертаційна робота присвячена вдосконаленню теоретичних та методичних положень щодо формування та розвитку систем моніторингу діяльності бізнес-структур. У першому розділі розглядається сутність діяльності бізнес-структури як об'єкта моніторингу, визначаються компоненти системи моніторингу та принципи та функції її формування та розвитку.

Виявлено, що керівники бізнес-структур зазвичай створюють системи моніторингу, спрямовані на відстеження динаміки продажів та факторів, що впливають на неї. Однак виникають проблеми, пов'язані з відсутністю моніторингу якості персоналу, що призводить до низької якості виконання працівниками своїх обов'язків. Пропонується створення комплексу показників для параметризації різних аспектів роботи персоналу.

Встановлено, що системи моніторингу бізнес-структур мають багатофункціональну та декомпозиційну структуру через велику кількість об'єктів моніторингу. Основна увага приділяється економічній ефективності як основному об'єкту моніторингу, з фокусом на стійкості бізнес-структур до банкрутства. Зазначено, що виявлення ознак зміни стійкості до банкрутства може бути важливим для прогнозування змін управлінської раціональності та відповідності діяльності цінностям сталого розвитку.

Відзначено, що несистематизованість та фрагментарність методології систем моніторингу бізнес-структур пов'язані з ототожненням понять «формування» та «розвиток». Виділено структурні, векторні і якісні принципи як характерні для цих етапів.

Уточнення принципів і функцій становить підґрунтя для подальшого удосконалення методико-прикладних положень щодо формування та розвитку систем моніторингу бізнес-структур.

Другий розділ присвячений: встановленню цілей системи моніторингу за діяльністю бізнес-структур; структуризації джерел інформації та методів моніторингу; аналізу та оцінці впливу факторів, що впливають на створення системи моніторингу за діяльністю бізнес-структур. Оскільки метою моніторингу є визначення стану реалізації визначених цілей бізнес-структури, перевірка їх актуальності та визначення необхідності регулювальних рішень, моделювання сукупності цілей бізнес-структури стає однією з ключових передумов для створення системи моніторингу. Узгодження цілей моніторингу з цілями бізнес-структури вимагає узгодження цих цілей із цілями компонентів організаційної структури, цілями відділень цих компонентів, цілями суб'єктів управління, а також цілями видів діяльності бізнес-структури.

Підтверджено, що вирішення завдання уникнення суперечностей та забезпечення їхнього перетину вказує на необхідність формалізації цілей на всіх рівнях, визначення послідовності формування цілей і конкретизації причинно-наслідкових зв'язків між ними. З огляду на принцип спрямованості на задоволення інформаційних потреб керівників бізнес-структури, вибір джерел отримання інформації і методів моніторингу стає ключовим завданням створення системи моніторингу. У конкурентному середовищі та в умовах підвищеного рівня інформатизації в бізнесі, змінюються інформаційні потреби суб'єктів управління. Це вимагає моделювання моніторингу за діяльністю бізнес-структури, зокрема через топологічний та метричний простори, для постійної актуалізації відповідності компонентів моніторингу інформаційним потребам управлінців. Зазначено, що якість моніторингу за діяльністю бізнес-структури значно залежить від внутрішніх чинників організаційного середовища. Інформація про сутність та характер цих чинників, їхні взаємозв'язки, а також відносна значущість є важливою для забезпечення сприятливого внутрішнього середовища бізнес-структури з метою досягнення високої якості системи моніторингу. Авторкою застосовано інструментарій кластерного аналізу і графічний метод для побудови інтегрованої моделі зв'язків між чинниками, що впливають на створення системи моніторингу за діяльністю бізнес-структур, та механізму комплексу заходів є ефективним інструментом управління якістю моніторингу за діяльністю бізнес-структур.

У третьому розділі визначено напрями коригування системи моніторингу функціонування бізнес-структур, розроблено рекомендації стосовно покращення управлінського механізму для прийняття рішень щодо удосконалення системи моніторингу діяльності бізнес-структур та створено модель інформаційно-аналітичного супроводу процесу розвитку цієї системи.

Доведено, що для моделювання розвитку системи моніторингу діяльності бізнес-структур необхідно врахувати результати факторного аналізу, проведеного у попередньому розділі. Застосовуючи критерій Манна-Уїтні, обрано напрями розвитку систем моніторингу діяльності бізнес-структур. Аргументовано, що менші значення критерію Манна-Уїтні свідчать про достовірні відмінності між

значеннями параметра у вибірках. Зазначено, що чинники, такі як рівень кваліфікації суб'єктів управління, формалізованість управлінських процесів та автоматизація системи моніторингу, мають менший потенціал для удосконалення, порівняно з чинниками як поінформованість, дисциплінованість та вмотивованість суб'єктів управління.

На підставі аналізу даних бізнес-структур вказано, що вибір рішень щодо удосконалення системи моніторингу повинен базуватися на відносній значущості, взаємозв'язках і пріоритетності чинників, що впливають на формування цієї системи. Сформовано матрицю переваг, яка визначає пріоритети у виборі рішень. Для практичного впровадження цієї матриці розроблено логічно-структурну схему реалізації обраних рішень щодо удосконалення системи моніторингу діяльності бізнес-структур.

На підставі теореми Хаусдорфа доведено, що розвиток системи моніторингу бізнес-структур характеризується кількома незалежними множинами, які разом сприяють прогресивному чи регресивному розвитку. Підкреслено важливість взаємодії цих множин і факторів, що на них впливають, у формуванні можливостей розвитку системи моніторингу.

Результати дослідження узагальнені у висновках до розділів та в загальних висновках до дисертаційної роботи. Загальні висновки сформульовано у відповідності до поставлених завдань.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

У цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення одержаних дисертанткою результатів, можливо висловити певні побажання та зауваження.

1. У п.1.1 дисертантом розглянуто діяльність бізнес-структури як об'єкт моніторингу (с. 33-46). В основному автор зосередила увагу на корпоративному моніторингу, проте моніторинг бізнес-структур буває дуже різноманітний, окрім керівників бізнес-структури його здійснюють також органи державного управління, громадські організації, наявні і потенційні інвестори, бізнес-партнери, споживачі тощо. Враховуючи це, доцільно було більше уваги приділити обґрунтуванню вибору виду моніторингу за суб'єктами, які його здійснюють.

2. У п. 1.2 авторкою застосовано пробіт-аналіз для оцінювання стійкості бізнес-структур до банкрутства (с.47-62). Ця ідея є досить цікавою, але вона не набула розвитку у подальшому тексті дисертації. Робота виграла б за умови, коли результати пробіт-аналізу лягли в основу подальшого факторного аналізу і моделювання варіантів розвитку системи моніторингу бізнес-структур.

3. На рис. 2.7 (с. 64) представлено модель моніторингу діяльності бізнес-структури через призму топологічного та метричного просторів. Автору слід було б конкретизувати різницю між топологічним та метричним просторами, а також обґрунтувати необхідність побудови моделі моніторингу діяльності бізнес-структури саме через призму цих просторів.

4. У п. 2.3 дисертантка застосувала кластерний аналіз для групування чинниками, які впливають на формування системи моніторингу діяльності бізнес-структур (с. 99-116). Цей аналіз завершується побудовою інтегрованої моделі (рис. 2.11). Логіка побудови цієї моделі абсолютно не зрозуміла. Вимагає пояснення також її практична цінність.

5. У п. 3.1 для ідентифікування векторів коригування системи моніторингу діяльності бізнес-структури застосовано критерій Манна-Уїтні (с. 118-130), при цьому відсутнє будь-яке обґрунтування вибору цього критерію. Бракує також пояснення щодо побудови вербально-числової шкали Харрінгтона, яка у дисертації має досить оригінальний вигляд (табл. 3.9, с. 130).

6. Вважаю, що логічно-структурна схема реалізації обраних рішень щодо удосконалення системи моніторингу діяльності бізнес-структури (рис. 3.2, с. 139) побудована не коректно, оскільки має вигляд алгоритму, а характерною особливістю алгоритмів є однозначна послідовність реалізовуваних етапів, що передбачають конкретний вибір, який також має бути однозначним – так, ні. Наведена схема побудована з порушення правил формування алгоритмів.

Загальний висновок

Зміст дисертації відповідає визначеній меті, а поставлені наукові завдання вирішено. Анотація, структура й обсяг роботи відповідають чинним вимогам. Представлені аргументи дають підстави для ствердження, що дисертаційна

робота на тему: «Формування та розвиток системи моніторингу діяльності бізнес-структур» є цілісною науковою працею, що має завершений характер, в якій отримано нові, науково обґрунтовані результати.

За змістом і обсягом теоретичного та емпіричного дослідження, науковою новизною, практичним значенням одержаних результатів, ступенем упровадження результатів у практику дисертація Ірини Василівни Коновалюк на тему «Формування та розвиток системи моніторингу діяльності бізнес-структур», яка представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування за спеціальністю» 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» відповідає вимогам, визначеним наказом Міністерства науки і освіти України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40 і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого КМУ від 12.01.2022 р. № 44. Усе це дає підстави для присудження Коновалюк Ірині Василівні наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

Офіційний опонент:

професор кафедри економіки бізнесу

і міжнародних економічних відносин

Національного технічного університету

«Харківський політехнічний інститут»,

доктор економічних наук, професор

Тетяна КОБЕЛЄВА

